

Literatuur

Pedagogiek | Universiteit Leiden

2026 - 2027

ULPE-2357-422 | €11,95

Tentamengericht | Overzichtelijke structuur

Sinds 1994 | Beoordeeld met een 8,2

| Slim
Academy

1 maand lang *gratis* samenvattingen ontvangen?

Maak het studeren makkelijker, nu de 1ste maand gratis bij het afsluiten van een jaarabonnement!

De voordelen:

- Beschikbaar op papier en/of digitaal.
- **Goedkoper** dan het bestellen van pakketten of losse producten.
- Voeg **oefenvragen en flashcards** toe voor de goedkoopste prijs.
- Altijd en overal leren met de onze app.
- De **meest complete studiehulp** als eerst beschikbaar voor abonnees!
- Je hoeft je het hele jaar geen zorgen te maken over je materialen.

Hoe werkt het:

- 🌐 Ga naar www.SlimAcademy.nl
- 🔍 Zoek jouw studie in ons keuzemenu
- ⊕ Voeg het abonnement toe aan je winkel mandje
- 🏷️ Voer de code '**SLIMSTART**' in om de eerste maand gratis te krijgen

Slim
Academy

Welkom bij Slim Academy!

Voor je ligt de **literatuursamenvatting** van het vak **Inleiding in de Pedagogiek: Opvoeding**, dat je volgt in blok 1 van het eerste jaar van de bachelor Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit Leiden. In dit vak leer je over het opvoeden (opvoeders, begeleiders, en leerkrachten) en over het opgroeien (kinderen, adolescenten, jong-volwassenen).

Met Slim Academy willen we jou helpen slimmer te studeren. Dat doen we door de kern van de leerstof helder samen te vatten, complexe onderwerpen te versimpelen en je de juiste hulpmiddelen te geven om actief te oefenen. Voor een optimale voorbereiding op je tentamen raden we je aan gebruik te maken van ons volledige aanbod. Voor dit vak zijn de onderstaande producten beschikbaar.

Product	Inhoud	Content	Versies
Samenvatting Literatuur	De belangrijkste begrippen en theorieën met een heldere uitleg die is voorzien van voorbeelden over alle opgegeven tentamenstof.	Week 1 t/m 8	✓ App ✓ Papier
Samenvatting Hoorcolleges	Een overzicht van de belangrijkste punten die tijdens de hoorcolleges zijn behandeld, zodat je niets mist van de stof die aan bod is gekomen.	Week 1 t/m 8	✓ App ✓ Papier
Oefenvragen	Interactief oefenen in de leeromgeving. Zo kun je nagaan of je de stof volledig beheerst en weet je beter wat je kunt verwachten op het tentamen.	• 8 sets; • 250+ vragen	✓ App
Flashcards	Kaarten die je helpen om definities, schema's en kernbegrippen snel te herhalen, zodat je op een actieve manier leert en de stof sneller en beter onthoudt.	• 8 sets; • 150+ kaarten	✓ App

Contact

Heb je vragen over ons aanbod, de levering van je samenvattingen of iets anders? Neem gerust contact met ons op via **06 81 60 19 60** of stuur een e-mail naar **klantenservice@slimacademy.nl**.

Feedback geven

Kan je ons vertellen wat er mis is met de geselecteerde tekst?

Verstuur feedback

Fout gevonden?

Geef het door en wij zorgen dat de samenvatting snel wordt bijgewerkt!

Hoe werkt het?

- Selecteer de tekst
- Klik op het vlaggetje
- Verstuur je feedback

Deze samenvatting is alleen voor persoonlijk gebruik en mag niet worden gekopieerd of verspreid. De tekst is opgesteld naar eigen inzicht van de auteur en bedoeld als ondersteuning bij het studeren. Raadpleeg altijd de originele bronnen.

Digitale en papieren updates

Aan het begin van het blok is nog niet alle vakinformatie beschikbaar, daarom vullen wij de samenvatting zo snel mogelijk aan zodra onze auteurs de nieuwe lesstof hebben ontvangen. Zo blijft de inhoud actueel, betrouwbaar en van hoge kwaliteit. Je hoeft dus niet te wachten tot het einde van het blok: vanaf **14 september 2026** is de volledige samenvatting **digitaal** beschikbaar in de app.

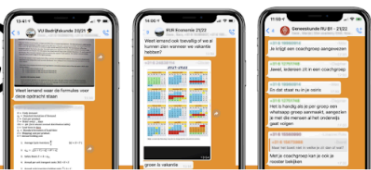
Later in het blok verzenden we de **papieren samenvatting**. Deze wordt op **13 oktober 2026** verstuurd en bevat **week 1 t/m 8**. In het onderstaande overzicht zie je welke stof is opgenomen.

De verplichte literatuur komt uit het boek van *Opgroeien in het hedendaags gezin* (Van der Horst, F., et al.) en *Pedagogiek in beeld* (van Ijzendoorn, M.H., & van Rosmalen, L.).

Stof	
Week 1	OihHG H1; PiB H4 en H6
Week 2	OihHG H5; PiB H7 en H12
Week 3	OihHG paragraaf 4.3, 4.7, 6.3, 6.4, 6.5, 6.9 Artikel: Epstein (1978)
Week 4	OihHG paragraaf 3.4, 4.4, 6.6, 6.8 Artikelen: Golombok (2017); Brody (2004)
Week 5	OihHG H8 en H9; PiB H11
Week 6	OihHG H10; PiB H10
Week 7	Artikelen: Nationaal Fonds Kinderhulp (2026); Conger (2007); Matar (2023)
Week 8	OihHG H2; PiB H8 Extra: PiB H1 en H2

JOIN DE WHATSAPP GROEP

- ✓ Chat met jouw mede-studenten
- ✓ Stel al jouw (studie)vragen aan onze studie-experts
- ✓ Krijg extra oefenvragen om jouw kennis te testen
- ✓ Krijg gratis voorbeeldsamenvattingen

We wensen je veel succes met studeren en het behalen van je tentamens!

Team Slim Academy

Inhoudsopgave

Welkom bij Slim Academy!	1
Digitale en papieren updates	2
Inhoudsopgave	3
Week 1: Introductie	4
Hoofdstuk 1 (OHG): Introductie in gezinspedagogiek	4
Hoofdstuk 4 (PIB): Gehechtheidstheorie	8
Hoofdstuk 6 (PIB): De invloed van genen en omgeving	10
Week 2: Opvoedstijlen	14
Hoofdstuk 5 (OHG): Belang van opvoedstijl en sensitiviteit voor de ontwikkeling	14
Hoofdstuk 7 (PIB): Universele en culturele dimensies	19
Hoofdstuk 12 (PIB): Ouderlijke sensitiviteit en interventies	22
Week 3: Gezinsfunctioneren	26
Hoofdstuk 4.3 en 4.7 (OHG): Samenstelling van gezinnen	26
Hoofdstuk 6.3 t/m 6.5 en 6.9 (OHG): Gezinsfunctioneren	28
Artikel (Epstein et al.): McMaster Model	29
Week 4: Relaties en opvoeders buiten het gezin	33
Hoofdstuk 3.4 (OHG): Adoptie	33
Hoofdstuk 4.4 (OHG): De band tussen broers en zussen	34
Hoofdstuk 6.6 en 6.8 (OHG): Relatie met ouders	35
Artikel: Opvoeden in een nieuwe omgeving	37
Artikel: Onderzoek naar de broers/zussen relatie	39
Week 5: Grootouders en kinderopvang	42
Hoofdstuk 8 (OHG): Opa's en oma's	42
Hoofdstuk 9 (OHG) en 11 (PiB): Ontwikkeling in de kinderopvang	47
Week 6: Digitale invloeden	54
Hoofdstuk 10 (OHG): De invloed van media op een kind	54
Hoofdstuk 10 (PiB): Opvoeding en nieuwe media	59
Week 7: De sociaal economische status	63
Artikel: Integrale aanpak voor gezinnen in armoede	63
Artikel: Sociaaleconomisch perspectief op ontwikkeling	67
Artikel: Risico's voor mentale gezondheid	70
Week 8: Chronosysteem	74
Hoofdstuk 2 (OHG): De geschiedenis en ontwikkeling van 'het gezin'	74
Hoofdstuk 8 (PIB): Een cultuurhistorisch perspectief	77
Hoofdstuk 1 (PIB): Empirisch-analytisch onderzoek	81
Hoofdstuk 2 (PIB): De statistiek	84

Week 1: Introductie

Introductie

Dit hoofdstuk komt overeen met de studiestof zoals deze is behandeld in hoofdstuk 1 van *Opgroeien in het hedendaags gezin* (Van der Horst, F., et al.) en hoofdstuk 4 en 6 uit *Pedagogiek in beeld* (van IJzendoorn, M.H., & van Rosmalen, L.).

Hoofdstuk 1 (OHG): Introductie in gezinspedagogiek

Opvoeden: een complexe reis

Het grootbrengen van kinderen is een ingewikkeld proces. Vanaf de geboorte worstelen ouders met de vraag hoe ze hun kind het beste kunnen begeleiden richting volwassenheid. Deze weg verloopt in verschillende fases.

Eerst is er de babyperiode, waarin ouders nog weinig ervaring of zekerheid hebben en leren omgaan met huilen, slapen en voeden. Daarna volgt de basisschooltijd, een relatief stabiele fase. Uiteindelijk komt de puberteit, berucht als de periode van '**storm en stress**'.

Ouders voelen zich vaak sterk verantwoordelijk voor hoe hun kind zich ontwikkelt, mede omdat het gezin lange tijd werd gezien als fundament van de samenleving. Maar het beeld van het gezin is veranderd. Het **klassieke gezin** (vader, moeder, kinderen) is minder vanzelfsprekend; er is nu meer individualisering en minder relatiestabiliteit.

Dit roept belangrijke vragen op:

- Hoe groot is de invloed van ouders op de ontwikkeling van hun kind?;
- Welke rol spelen opvoeding en omgeving vergeleken met genetische aanleg?

In de pedagogiek wordt al lang gediscussieerd over **nature** (aangeboren eigenschappen) en **nurture** (invloed van opvoeding en omgeving). De huidige visie is dat beide factoren elkaar beïnvloeden en belangrijk zijn. Dit kan ouders geruststellen, omdat zij niet alleen verantwoordelijk zijn voor de uitkomst van de opvoeding.

Pedagogiek: van eeuwenoude ideeën tot moderne wetenschap

Hoewel mensen al eeuwen nadenken over opvoeding, bestaat pedagogiek als zelfstandige wetenschap in Nederland pas ruim honderd jaar. De ontwikkeling ervan hangt samen met het historische 'ontdekken van het kind', waarbij filosofen als Rousseau het belang van het kind en zijn unieke behoeften benadrukten.

Rond het einde van de negentiende eeuw groeide, mede door onderwijsvernieuwingen zoals de reformbeweging, de aandacht voor het kind als individu. Dit vormde de basis voor pedagogiek als aparte discipline.

De pedagogiek heeft meerdere rollen:

- *Theoretisch*: onderzoeken en begrijpen van de ontwikkeling en opvoeding van kinderen;
- *Praktisch*: adviseren en begeleiden bij opvoedings- en onderwijsvraagstukken, met nadruk op de interactie tussen kind, ouders, leeftijdsgenoten en bredere omgeving.

Zo helpt de pedagogiek zowel bij het verklaren van hoe kinderen zich ontwikkelen als bij het bieden van concrete handvatten voor een gezonde opvoeding.

Ontwikkeling en deelgebieden van de pedagogiek in Nederland

De pedagogiek in Nederland ontwikkelde zich in samenhang met verwante vakgebieden zoals psychiatrie en psychologie. Rond 1900 groeide de aandacht voor psychische problemen bij kinderen, wat leidde tot een zoektocht naar oorzaken in zowel biologische als sociale factoren. Mishandeling, verwaarlozing en ongunstige thuissituaties werden als belangrijke oorzaken gezien, waardoor preventie en opvoeding steeds meer aandacht kregen.

Tegelijkertijd ontstonden bewegingen zoals de *mental hygiene movement* en de **dynamische psychologie**, waarin opvoeding en psychisch welzijn van kinderen centraal stonden. In Nederland werd de pedagogiek begin 20e eeuw beïnvloed door Duitse stromingen zoals de **Heilpädagogik**, waarbij opvoeding van 'afwijkende' kinderen centraal stond.

Aan universiteiten werden leerstoelen ingesteld met verschillende oriëntaties: sommige met een wetenschappelijke (empirische) benadering, anderen meer normatief of filosofisch. De sociale pedagogiek ontstond ook in deze tijd, met aandacht voor opvoeding binnen gezin, school en de bredere samenleving.

Na de Tweede Wereldoorlog ontwikkelde de pedagogiek zich steeds meer als empirisch-wetenschappelijke discipline, geïnspireerd door psychologie en gedragswetenschappen. Tegelijkertijd bleef er behoefte aan normatieve uitspraken over wat 'goede' opvoeding inhoudt. De pedagogiek werd hierdoor een hybride vakgebied: deels wetenschappelijk-analytisch, deels normatief. Het verschil hiervan wordt in de volgende paragrafen duidelijk gemaakt.

Empirisch-analytische versus normatieve pedagogiek

De **empirisch-analytische pedagogiek** richt zich op observaties en experimenten om opvoedingsvraagstukken te beantwoorden, zoals:

- Wanneer is opvoeding goed genoeg?;
- Hoe gaan ouders om met moderne technologie?;
- Wat maakt een pedagogisch hulpverlener effectief?

Tegelijkertijd erkent men dat opvoedingspraktijken sterk beïnvloed worden door waarden en normen. De **normatieve pedagogiek** houdt zich in de praktijk bezig met de normen en waarden van de ouders. Hierdoor blijft dit belangrijk als tegenhanger van de puur empirische benadering.

Deelgebieden binnen de hedendaagse pedagogiek

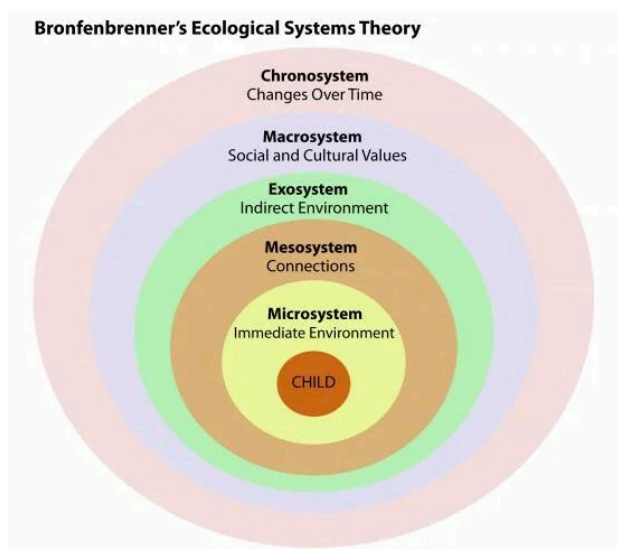
Er zijn twee hoofdgebieden binnen de hedendaagse pedagogiek:

- **Orthopedagogiek:** richt zich op opvoeding bij problematische situaties, zoals kinderen met beperkingen, gedragsstoornissen of in jeugdhulpverlening. Het doel is optimale ontwikkeling en opvoeding, zowel voor het kind als voor de opvoeder;
 - Sinds de jaren '70 ontstond hieruit ook de neuropedagogiek, met focus op neurologische oorzaken van gedragsproblemen (zoals ADHD).
- **Gezinspedagogiek:** richt zich op de 'normale' opvoeding binnen gezinnen. Hierin ligt de nadruk op het samenspel tussen ouders en kinderen in hun dagelijkse opvoedingssituaties.

Theoretisch kader in de pedagogiek

Het model van Bronfenbrenner

De pedagogiek maakt veel gebruik van het **sociaal ecologisch model** van Urie Bronfenbrenner. Dit model stelt dat de ontwikkeling van kinderen plaatsvindt in interactie met verschillende lagen van hun omgeving.

Bronfenbrenners ecologisch systeem. Bron: <https://adolescentenportret2018.jouwweb.nl/ecologische-systemen>, geraadpleegd op: 9 april 2026.

Bronfenbrenner verdeelde deze lagen in vijf systemen:

- **Microsysteem:** dit is de directe omgeving waarin het kind actief deelneemt, zoals het gezin, de school, de opvang of de vriendengroep;
 - Een voorbeeld hiervan is de relatie tussen een kind en zijn ouders, of de interactie tussen een kind en de leerkracht in de klas;
- **Mesosysteem:** dit gaat over de verbindingen tussen verschillende onderdelen van het microsysteem;
 - Een voorbeeld is de samenwerking tussen ouders en school. Wanneer ouders en leerkrachten goed contact hebben, kan dit een positieve invloed hebben op de ontwikkeling en het welzijn van het kind;
- **Exosysteem:** dit bestaat uit omgevingen waar het kind zelf niet direct deel van uitmaakt, maar die wel invloed hebben op het kind;
 - Een voorbeeld is het werk van ouders. Als een ouder veel stress ervaart op het werk of lange werkdagen maakt, kan dit invloed hebben op de sfeer thuis en daarmee ook op het kind;
- **Macrosysteem:** dit verwijst naar de bredere culturele en maatschappelijke context, zoals normen, waarden, wetten, tradities en ideologieën;
 - Een voorbeeld is de manier waarop een samenleving denkt over opvoeding, zelfstandigheid of onderwijs. In sommige culturen ligt bijvoorbeeld meer nadruk op individuele ontwikkeling, terwijl in andere culturen familie en gemeenschap centraler staan;
- **Chronosysteem:** dit gaat over de invloed van tijd en veranderingen door de jaren heen;
 - Dit kan gaan om persoonlijke gebeurtenissen, zoals een verhuizing, scheiding of de geboorte van een broertje of zusje, maar ook om historische ontwikkelingen, zoals digitalisering, economische crises of veranderingen in het onderwijssysteem